ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 12. Львôвъ дня 19. Цвѣтня 1862.

ПРОХОЖИ ТА СОБАКИ.

Зъ Основы.

Черезъ левады та городы
Два кума йшло зъ весѣлья до господы.
Бредуть, балакають про щось . .
Атъ-ось —
Де не взялась собака въ бѣса —
Чи зъ-пôдъ ворôтъ, чи изъ-за лѣсы —
Присѣкалася, ажъ вищить.
Коли поглянуть — ще бѣжить
Мабуть съ десятокъ чи й не бôльше.
Та якъ напали, батю мôй!
Одна гараздъ, друга ще гôрше.
Кôндратъ маха цѣпкомъ мерщѣй
„Ось не займай-лишень, Кôндрате,"
Тутъ обôзвавсь до его Климъ:
„Я ихъ натуру знаю, брате:
Одчепляються . . ось-ну, ходѣмъ —
Та не махай и не дивися . . ."
Отъ и пôшли вони . . . идуть собѣ та йдуть . . .
Собаки й справдѣ унялися,
А-далѣ стало вже й не чуть.
Оттакъ и завидныи люде
(Вони е всюди!...)
Якъ що завидно имъ — куди! —
Брехати, мовъ собаки, станутъ . . .
А ты собѣ иди та йди.
Набрешуться, та й перестануть.

Л. Глѣбôвъ.

—•—

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

(Продовженье).

XXVII.

Въ окружнôмъ мѣстѣ въ день, на котрôмъ мавъ бути народный обхôдъ величный, ôдъ свитаня вже якъ у горшку кипѣло; лише зазарѣло, а вже люди повставали, и снують ся то сямъ то тамъ, якъ тота робôтна пчола; то самй сѣльськй, звыкли рано вставати. Якъ сонце пôдобралось вище, то вже й зъ поблизькихъ околиць ѣхали гостѣ заедно, туркотѣли и брычки, и возы простй, а пôзнѣйше рахкотѣли и колясы панôвъ, котрй такожъ були цѣкавй. Чимъ разъ то бôльшй ставали товпы народу по улицяхъ, кождый радый и веселый, одинъ другому приказувавъ, що знавъ.

У самôмъ рынку мѣста стояла то вже найбôльша товпа люду, видко у нѣй було й попôвъ и селянъ много, и зъ кôлькохъ панôвъ, а хто йшовъ, еще тамъ прилучавъ ся. Но гамору и пиру, якъ то бувае, не можъ тамъ зачути, усѣ чогось тихо, тиснуть ся до середины, мабуть тамъ щось цѣкавого. А въ серединѣ по межи товпою стоитъ гарный молодецъ, що ажъ неможъ годѣ й надивитися. Прибраный хорошо, по нашому, и сивôй рясистôй сукманѣ, синый на нимъ жупанъ шовковый, и ногавицѣ, а поясъ золотый, — на головѣ, на довгихъ ясныхъ кучеряхъ, сива ягнача

шапка изъ стяжками и оксамитнымъ верхомъ, такій выглядавъ ôнъ, яко бы отъ давный бояръ.

Розправлявъ зъ якимсь старымъ поважнымъ вôйтомъ, а то вже за нѣчо иншого, якъ лишъ за свободу, тай якъ на будучнôсть буде. — А говоривъ такъ красно и розумно, що ажъ слухати було любо. Отъ уже по при иншихъ взяли ся десь и паны.

„А хто се?" пытаютъ все селянинôвъ, „що то за чоловѣкъ?" видко цѣкавй на него.

„Ой пане, то нашъ чоловѣкъ," погордливо ôдказали назадъ кôлькохъ газдôвъ. —

Але имъ зъ сего мало, допытували все, и зробивши купку по мêжъ собою, довѣдували ся черезъ люлій, хто сей говорячій межъ людьми. —

Ажъ прибѣгае одинъ молодый панокъ зъ борôдкою, якъ бы лялька крамнична убраный. „Уже й знаю, хто ôнъ!" каже до своихъ. —

„Хтожъ!" усѣ наразъ.

„Мы оба вразъ ходили до школы," розказуе ôнъ, мы вразъ зачали право учитися, я лишивъ, а ôнъ нынѣ докторомъ права, вже й адвокатомъ — то великій заступникъ хлопôвъ, сынъ такожъ хлопській — ôнъ зъ хлопами все тримавъ, и длятого лише пôйшовъ на адвоката, абы хлопôвъ боронити — такъ самъ все говоривъ."

„Ха, ха, ха!" зареготѣли ся майже всѣ наразъ паны, „хлопській адвокатъ!" а одинъ товстый не молодый вже дѣдичъ, то ажъ заплакавъ ся зо смѣху."

„Смѣйте ся вы, коли хочете; но оно не е смѣшне; а лишъ сумне, то голова сильна, здôбный чоловѣкъ — его нынѣ вже всѣ адвокаты поважаютъ яко найлѣпшого — ôнъ ще до нынѣ, незнаю, цы одну невыгравъ справу. Его для насъ шкода — такихъ людій не много; то чоловѣкъ, который не для гроша робитъ, але для чести, и для своеи идеѣ", говоривъ поважно молодый панокъ — и другимъ якось уже не дуже смѣшно було.

„Та що?" знову говоривъ старшій панокъ, „най держитъ ся хлопôвъ, то зъ голоду згине!"

„О певно, певно!" знову зареготѣли паны. Но молодикъ упять имъ:

„О нѣ! ôнъ не жаденъ того, на тôлько, що бы жити, грошій ôнъ мае. Ôнъ найбôльше й за дурно хлопамъ робитъ. Лишивъ ему, якійсь его прибраный отець, высокій урядныкъ. Шкода, шкода, що ôнъ для хлопськихъ справъ посвятивъ ся."

„А можъ ёго переробити?", пытали.

„И то нѣ! Ôнъ такій уже й лишитъ ся." —

Тымъ часомъ зачали вже люди йти до церкви. Сунули ся зо всѣхъ бокôвъ товпы народу гаморнй, поволи и зъ повагою; а дзвоны церковнй грали и гудѣли якбы яку пѣснь величаву, що ôдгомôнъ розшибавъ ся по усему мѣстѣ.

Найшло повну церковъ, що тяжко бы и шпильку де кинути, всѣ хотѣли вôйти, а мѣсця найти годѣ. Отъ стали й на службу соборну. Служило ажъ дванадцять попôвъ, а въ серединѣ, яко найстаршій служивъ отець Евстахій. Поважно и величаво спѣвъ неначе плывъ и ôдъ престолу и зъ хору де спѣвакôвъ було за тридцять. Коло престолу недалеко по передъ царськй врата, стояли урядники, за ними поважнй селяне, вôйты и инша старша старшина, зъ горющими свѣчами, по правôмъ боцѣ невелика купка панôвъ чубатыхъ и усатыхъ, цѣкавыхъ, а по лѣвôмъ гостѣ зо села, по найбôльше красавицѣ и жоны попôвъ, та иншихъ, а въ серединѣ церкви по меже народомъ гостѣ зо Львова, и молодикъ въ сивôй суманѣ зъ ясными кучерями. Стоявъ ôнъ, якбы той якій сильный дубъ, красный, и хоть молодый, однако поважный. —

По межи красавицями и жонами, стояла вдова Анастася, а обôчъ неи донька еи, Ганя. На дѣвчину не одно око позиркло жегуче, но она здавалось на те й не зважала. Зачали на Евангеліе, всѣ очи пôднеслись до престолу. а Ганя коли позиркла по людяхъ на церкви, то чогось зарумянѣла, спускала, то знову пôдносила очицѣ якась не супокôйна — та все очи знову навертали на молодця въ сивôй капотѣ.

„Мамо" шепнула радѣшно до матери, „дивѣтъ, ту й Стефанъ е." А думала, цы не за неи ôнъ и надъѣхавъ. —

И зъ нимъ не инакъ дѣялося, якъ зъ Ганею. Позрѣвъ якось на лѣво, дивитъ а тамъ стоитъ вдова Анастася зъ Ганею. Ажъ кровъ въ нимъ заграла, и закрасѣвъ на лици зъ утѣхи, що ихъ тутъ побачивъ. И отець Евстахій правитъ соборну службу, сутъ всѣ, кого мавъ лише надѣятися и бажати, узрѣти. Чей иншій уже старый панъ-отець, гадавъ, та вороживъ собѣ якъ внйлѣпше. —

По службѣ и по проповѣди, зачалися люди зъ церкви розходити. Стефанъ бувъ бы радъ якъ найборше зъ знакомыми своими побачитись; но просили ёго, якъ усѣхъ важнѣйшихъ, на обѣдъ до старосты. У послѣдъ всѣ прошенй йшли зъ церкви разомъ. Передъ церквою ждавъ Стефанъ на попôвъ — та йде передомъ староста, витае его кречно, а зъ старостою отець

Евстахій, та й ще якись. Позрѣли одинъ на другого, а отець Евстахій такъ утѣшно витае Стефана:

„Якъ же маете ся, Стефане? Я васъ ту добре „що побачивъ, я надѣявъ ся васъ ту стрѣтити!," стиснувъ сердечно за руку молодика, котрому не инакъ здавалось, що кого иншого а не ôтця Евстахого видитъ передъ собою. — Кобы не на виду, бувъ бы й непôзназъ старого, такъ змѣнивъ ся — де, де, анѣ порошку зъ давного не лишило ся. Уже й разомъ оба ишли до старосты, старый якъ бы не той, уже й розказувавъ и допытувавъ ся цѣлу дорогу, ажъ поки не зайшли.

Ôдбувъ ся славный обѣдъ, гримѣли тамъ здоровля цѣсаря, и урядникôвъ що найстаршихъ, и старосты, и попôвъ густо, йшло бенкетно и музика грала заедно — та й скôнчило ся, зачали й розходити ся, еще по сто разъ здоровля жалаючи. —

Отець Евстахій выходючи ждавъ на Стефана зъ нетерпеливостію, котрый еще зо старостою мавъ щось говорити.

Выйшовъ наконецъ, а отець Евстахій захвативъ ёго такôй ôдразъ, и каже:

„Сли маете Стефане часъ, ходѣтъ зо мною, нашихъ певно еще нема также; а за тымъ часомъ мы зъ собою поговоримо, де що припаде." —

XXVIII.

Отже забрали ся оба тай пôйшли недалечко мѣста проходомъ, говорячи якъ звычайно на такôмъ часѣ найпершъ о загальныхъ новинахъ свѣтовыхъ. Отець Евстахій цѣкаво допытувавъ ся, видитъ зъ мовы, що Стефанъ не дармо ходивъ до школы, не дарма й сидитъ теперъ, такій зъ него розсудный и оглядный на все мужъ, а такій уже зналый до всего, що нежаль зъ нимъ и поговорити. — Бесѣда йшла якъ по ниточцѣ до клубця, все далѣ й далѣ, ажъ прійшлось, зачали загаломъ о народѣ, о пôднесеню ёго имѣня и газдôвства, о ёго пôднесеню моральнôмъ, а зъ того чому оно нынѣ немогло статися, а сли й могло, чому еще несталось. —

„Вѣкъ минувъ уже не одинъ," каже такъ Стефанъ, „якъ народъ руській нѣбы заклятый спочиваяъ, и цы ледви дававъ десь неколись ознаку, що еще животѣе, а не живе. Бо животѣти еще й тогды, коли жизня сама нѣбы загибла, може, й сила жизнѣ буде, хотьбы й приголошена. Такъ то й у насъ само."

„Народъ не бувъ, якъ думали мало що не всѣ ученій и недоученій, и переученій, и вороги, и люди, котрй навыкли були лише ôдъ другихъ тее чути, умерлый; народъ нашъ правда лишъ що животѣвъ, але сила жизенна була у нимъ, она була здорова, замкнена сама въ собѣ. Тому то нынѣ, декотрымъ такъ дивно, що народъ оживъ наразъ; хоть оно такому, що видѣвъ по правдѣ нѣчо дивного. Богъ дасть, а намъ може бôльша будучнôсть, якъ коли иногдѣ могла ся показати надѣйна; у насъ все, що мае й може лишъ стати, муситъ выйти зъ народа и лишити ся добромъ народа!"

Старому ажъ лицѣ налѣли зъ утѣхи. Стисъ за руку молодика, тай мовитъ:

„Мôй Стефане! я бымъ мôгъ такожъ за те дуже „много сказати. Я вже не нынѣшный, я вырôсъ за „иншихъ часôвъ, коли о тôмъ и зганки не було — „я переживъ славити Бога, много, та й щожъ: я вы„рôсъ такій, и живъ такій, якого зъ мене свѣтъ зро„бивъ. За насъ було, шляхтичъ то бувъ идеалъ одинъ, „до котрого кождый зôтхавъ. Тому то й не дивно, „що шляхта держала себе за найлѣпшихъ у свѣтѣ, „и все инше, уважала за нѣчо. Але отъ давъ Богъ, „що наставъ иншый свѣтъ, свѣтъ правдивый хресті„янській — нынѣ миръ цѣлый, одинъ другому, по „мêжъ себе братя — та й я старый нынѣ о много „щасливѣйшій, що якось Богъ милосерный навернувъ „мене до тои загальнои идеѣ; я проповѣдникъ Божого „слова, христіянськои любви, я бувъ колись дѣлами „иншій — я грѣшивъ на противъ того, що самъ „проповѣдавъ — я запеченый давною привычкою.... „но чей Богъ проститъ — я нынѣ вже не той, що „бувъ колись.."

Розговоривъ ся старикъ такъ сердечно, ажъ му слёзы мало що въ очахъ не стали; и Стефанови майже не инакъ дѣяло ся. А далѣ зачавъ знову отець Евстахій.

„Такій радъ я, якъ може й нѣколи у житю не „бувъ, що мы подыбали ся у добѣ иншôй и лѣпшôй, „и що вы мене иншого нынѣ видите, якъ тогды..."

Стефанови засвѣтила цѣла знову надѣя — ёго думка звернула ся знову до неи. Зъ бажаньемъ, яке лишъ у чужинѣ за родиною чуе сирохманъ бурлакъ, ажъ полетѣвъ бы бувъ до неи розказати, що въ ёго серци дѣеся, и радъ бы бувъ теперъ подѣлити ся щастьемъ своимъ зъ цѣлымъ свѣтомъ.

Зачали йти вже назадъ до мѣста — зъ кождымъ ступомъ, то чимъ разъ бôльше мече ся серце Стефанови у груди, радъ бы ôнъ чимъ борше уже прійти, видѣти еи; — а ту якбы неможъ борше, поскорити, панъ-отець поволи такъ иде, цы може й ôнъ самъ не прискоряе.... Надôйшли близько гостинницѣ, де заѣхали, дивитъ, на порозѣ сѣній стоитъ Ганя и при-

зирае ся снуючому ся народови. Ого! вже й нема еи; узрѣла ихъ, та й побѣгла у середину. Здавалось Стефанови, неначе ôнъ тыждень уже йде до тои гостинницѣ, уже туй туй вôйдутъ, тай ще нѣ й нѣ. —

Дивный молодець той Стефанъ — ажъ ставъ, якъ прійшло входити у дверѝ, а впередъ радъ бувъ полетѣти, не йти. Ажъ и вôйшли. —

Зъ усмѣхомъ любячои матери стояла вдова Анастася, а Ганя, якъ тота красива рожа, зъ румяненькимъ личкомъ и зôрочками очами. —

Вступили оба до хаты, витають ся, отець Евстахій якъ бы не той, що бувъ цѣлый вѣкъ, жартуе заедно такій веселый. Приступивъ до дѣвчины, тай ôдразъ такъ до неи:

„Но доню, щожъ, якъ ти ся сподобало народне свято; а окрôмъ свята цы еще може що веселитъ тебе?" Ганя якось безвôльно зиркнула на Стефана, котрый говоривъ зъ матерею, та й запалѣла троха.

„О я знаю" говоривъ далѣ панъ-отець „що тобѣ ласичко на думцѣ — я те добре знаю!" — та й указавъ пальцемъ на Стефана. Ганя, якбы еи хто бувъ обôлявъ кровью почервонѣла ще гôрше. —

Видно старикови було зъ лиця, що утѣха его чимъ разъ то росла, одна причина була певно ôдправа церковна; а друга, що лишъ бôльше те пôдносила, вино. Розговоривъ ся безъ кôнця, що му лише на серци, може й лише чекавъ абы ёго заговорили о чимъ бôльше. Десь ажъ до вечера пересидѣли всѣ разомъ, були бы мôже й того самого дня поѣхали, але й забули, та ôдложено на другій.

Вечеромъ пôйшли всѣ до знакомыхъ у гостину, зъ тыми знову на проходъ. —

Идутъ собѣ проходомъ, старѝ паны два зъ отцемъ Евстахимъ, панѣ зъ собою, а молодь, трое дѣвчатъ, и двохъ молодыхъ, мѣжъ тыми Ганя и Стефанъ, знову собѣ осôбно — якось стало ся поволи, що Ганя йшла зъ Стефаномъ, и зъ собою сами говорили, а цы мало они й мали собѣ сказати!

Нѣхто ихъ не слухавъ, лише панѣ прикмѣтували по меже собою отъ звычайно якъ то жоны умѣютъ.

Розôйшли ся потому всѣ до дому, та й спали спокôйно; — лишъ молодятъ обоихъ чогось не дуже бравъ ся сонъ, може ждали такъ нетерпеливо завтрѣшного дня? —

(Дальше буде.)

Жаль молодои невѣсти.

Солоденька люба нене!
Щожъ я провинила,
Щось выдала за мужъ мене;
Бымъ вѣчне тужила?
Я го люблю, серцемъ люблю,
Онъ менѣ не вѣрить,
Хоть цѣлую, хоть голюблю
Однаково нѣрить —
Все сердитій — не смѣеся
Якъ милый до мене;
Де мя срѣтить, ôдвернеся —
Я не несчасна нене!
Я нещасна — плачу тужу,
Одъ свѣта до свѣта —
Собовъ нужу, свѣтомъ нужу,
Марно плинуть лѣта.
Розсѣяла цвѣты Божи
Весна солоденька;
Все тѣшиться, лишъ не може
Одна молоденька. —
Не плачъ за мновъ люба нене
То не твоя воля.....
Бо ты серцемъ любишъ мене; —
Така моя доля!

Елена Р...чь

РУСЬКІЙ ЯЗЫКЪ.

(Продовженье)

На доказъ, що то е ошибочне мнѣніе, уважати народный руській языкъ нарѣчьемъ польського языка, або припускати, що сей надъ тамтымъ въ теченью времени значныи подѣлавъ перемѣны, приточаемо тее, що написано въ розправѣ п. Головацкого: „Хоть декотри слова перейшли въ найновѣйшихъ часахъ изъ польщины до насъ, то небогато того, а власностій, якими польскій языкъ ôтзначуеся ôтъ другихъ словенскихъ языкôвъ, южноруский совсѣмъ немае..."

Се може хотьбы и яку боязку совѣсть успокоити, а тогди покажеся, що стремленье нашихъ писателѣвъ: за основу письменного руського слова брати, замѣсть живого народного языка, языкъ въ давныхъ Русинами писаныхъ книгахъ уживаный, або навѣть иншій руській (велико-руській) языкъ, для-того що ôнъ зъ польщиною николи не стыкався, — не мае найменшои пôдставы. Тутъ менѣ мабуть де-хто закине, що у насъ (въ Галичинѣ) не пишуть-бо ани давнымъ книжнымъ, ани велико-руськимъ языкомъ, а пищуть по малоруськи, и тôлько стараються малоруській языкъ выобразовати, а зъ выобразованьемъ его щезне всяка рôзниця, бо древне-руській, велико-руській, мало-руській — то все разомъ одинъ руській языкъ. — Гараздъ! Но отъ що: коли то одинъ языкъ, то зачим-же ôдъ-разу нимъ не писати, а тôлько поволи зближатись до него? Намъ видиться, що съ понятіемъ зближенья нероздѣльне е понятье далеко! Правда

скажуть минѣ, але-жъ бо въ мало-руськôмъ мало чистого руського находиться, бо ôнъ утерпѣвъ дуже ôдъ польського елементу, ôддалечився ôдъ обще-руського; отже потреба его тôлько очистити, и ôнъ опять стане на своѣмъ мѣсцѣ, т. е. приближиться до велико-руського. Отже въ тôмъ haeret aqua! Деяки галицько-руськи писателѣ зъ-за того потягають за велико-руськимъ языкомъ, бо мають криве понятье о малоруськôмъ, именно що ôнъ ôддалившись ôдъ обще-руського, приближився до польського языка. Мы уже перше приточили доказъ, що се такъ не е, а тутъ додамо тôлько тее, що абы мало-руській языкъ въ самôмъ дѣлѣ приближити хочъ трохи до польського, то нужно бы по крайнôй мѣрѣ такого самого насилія уживати, якъ для приближенья его до великоруського. Онъ ôдъ польщины и московщины зарôвно далеко; а приближенье его до одной або до другои природнымъ способомъ статися не може. Якъ свѣтъ свѣтомъ не поплыне Днѣпро ни по-пôдъ Москву, ни по-пôдъ Варшаву, а плыстиме до вѣку тôлько по-при своѣй рôднѣсенькій Кіѣвъ!

Пôзнѣйше знайдемо спосôбность практично показати, якъ далече рôзниться малоруській ôдъ великоруського языка, а що вони оба не суть одно и тее, то всѣ пôзнають изъ слôвъ п. Головацкого, попертыхъ доказами въ его розправѣ. Мы отсѣ слова тутъ наводимо: „Килько нашъ южнорускій языкъ различаеся ôтъ великоруското и бѣлорускаго (который то послѣдній декотри писателѣ до южнорускаго хибно причисляютъ), можна легко пôзнати изъ признакôвъ, которыми Г-нъ Шафарикъ описавъ и ознаменовавъ ихъ. Не зважаючи на близьке сосѣдство, спôльнôсть первѣстныхъ дѣяній, довге общеніе меже ними, и одинакій вплывъ церковно словенского языка на всѣхъ разомъ, ôтдѣляются они не такъ граматическими формами, якъ вымовою дуже значно. Бѣлорускій и великорускій близшіи вымовою навѣтъ польскому нѣжъ малорускій.“

Теперъ послухаймо, що маемо розумѣти пôдъ названьемъ руській народъ и рускій языкъ. Объяснитися въ тôмъ згладѣ е конечно, бо незнанье тыхъ околичностей причиняеся немало до кривого суду о цѣли нашого словесного стремленья Зъ того походить такожъ якесь дивне понятіе о различію галицько-руського а украинського языка, и о конечности окремѣшнои галицько-руськои литературы. Отже читаймо и розважмо, що говорить дальше о руськôмъ языпѣ нашъ ученый, п. Я. Головацкій.

„Нарôдъ заселяющій южну Русь, Галичину и сѣверо-восточный закутокъ угорского королевства, говоритъ однымъ и тымже языкомъ, котрый называеся у себе и у сусѣдôвъ Украинскимъ, Малорускимъ (южнорускимъ) або таки Рускимъ (Руськимъ). Онъ розвився на одинъ ладъ въ часѣ рускихъ княженій пôдъ вліяніемъ церковно-словенского языка изъ рôдныхъ собѣ племенъ словенскихъ, замешковавшихъ тіи краи; т. е. Полянъ (коло Кіева), Сѣверянъ (по Деснѣ), Суличій (по Сули), Деревлянъ (на западъ ôтъ Полянъ). Дулѣбôвъ (межи Бугомъ и Стыромъ), Бужанъ (по Бузѣ), Волынянъ (на Волынѣ), Уличій и Тиверцѣвъ (по нижнôмъ Днѣстри и Прутѣ и къ Дунаю), напослѣдъ Хорватôвъ и Бойкôвъ въ нынѣшнôй Галичинѣ.“

„Хоть языкъ сей дасться пôдвести пôдъ одни граматическіи правила, предцѣ находятся у насъ въ Галицкôй и Угорскôй Руси нарѣчія, котри не совсѣмъ сгôдни исъ Малорускимъ (Украинскимъ). Дивно здаеся, що Малорускій языкъ въ такихъ обширныхъ краяхъ Волынью, Подôлью, Украинѣ, Низовью, Чорноморщинѣ и пр. говорится однымъ нарѣчіемъ исъ малыми перемѣнами въ декотрыхъ словахъ, а Галицкіи и Угорскіи Русине мають цимяло рôзнорѣчій. Кождый закутокъ захищеный горбами або ôтрѣзаный рѣками заховуе свою рôзномову. За причиною того либонь бы глядѣти въ далекій стародавности. Видится племена, котрыхъ потомки нынѣ по руски говорятъ, бôлше рôзнилися ôтъ сѣверныхъ и восточныхъ побратимцѣвъ своихъ, якъ предки нынѣшныхъ Волынянъ, Подолянъ, Украинцѣвъ и др. меже собою. И то пôдъ розвагу взяти належитъ, що въ старовѣчинѣ въ горы тиснулися рôзніи племена розбитіи непріятелями, и шукали пристановища, а тамъ поселившись по зворахъ меже велитскими ущовбами ôтрѣзани ôтъ другихъ жителѣвъ довго задержовали свою рôдну мову, свои родимы звычаи и обычаи. Гôрскіи стороны всѣгды найдовше задержуютъ старый бытъ и знаки стародавнои бесѣды. Языкъ, котрый горы мае въ своей власти, не загине; най бы всюди по долинахъ знидѣло и загибло рôдне слово, въ горахъ пôдполонинскихъ заховаеся первѣстный языкъ, стародавный бытъ и обычай, а перазъ въ ихъ лонѣ уродится и выкохае народный освободитель або пôмститель свого згнущеного роду.“

Онакше то дѣялося на рôвныхъ краинахъ Волынью, Подôлю, Украинѣ и проч. приступныхъ зо всѣхъ сторôнъ Тутъ ôтъ найдавнѣйшихъ часôвъ були безпрерывніи сообщенья и всестороннiи вліянія. Купецкая гôстьба, военніи походы, межеусобніи вôйны княжескіи, столичный Кіевъ, тота мати городамъ рускимъ (якъ пише Несторъ) и розсадникъ умственного и горожанского образованья цѣлой Руси, верховна власть духовна и свѣтская, все то соединяло и сообщало зъ давенъ давна племена сусѣдствующіи. Не менше було съобщеніе въ пôзнѣйшихъ часахъ, во второй добѣ южно руского быта въ славнôй Козаччинѣ. Тоти воинственніи товаришества лицарôвъ сôбранныхъ зо всеи южнои Руси, розширяли всюда козацькую волю, накидали одну барву на народнôсть цѣлои южнои Руси. Килько то они мали вплыву своими подвигами, духомъ народнымъ, пѣсенностію? коли зновъ Кіевъ верховодивши своею Академіею бувъ осередкомъ книжного образованья. И то бы приложити, що Малорусине (Украинцѣ) мали ледви не зо всѣхъ сторôнъ сусѣдами сородныхъ Словянъ (ôтъ Татарвы роздѣляли ихъ ногайскіи степи и безперестанніи вôйны), а Галицкіи и Угорскіи Русине оперлися зъ одиного боку о Мадярôвъ и Волохôвъ, зъ другого ôтъ западу прилягликъ Мазурамъ и Словакамъ.“

(Конець буде.)

Чого туряти?

(Зъ Романовського)

Чо туряти о богданцѣ,
Рожъ вчаханю, та коханцѣ;
Для насъ рожъ не-ма —
Мы якъ птыцѣ якъ соколы,
Нынѣ дома, завтра въ поли
Вже гуляти тра.

Що снить серце най забуде,
Тверда пѣсня зъ твердой груди
Най дзвенить намъ днесь;
Мѣсто ручки — рукояти
Стиснѣмъ щиро, якъ дасть знати
Богъ пору зъ небесъ.

Щастя, доля; колись може —
Но лишъ ты вгадаешъ Боже,
Що чекае насъ;
Хто побачить усмѣхъ милый,
Кому весну на могилы
Несе сумный часъ. —

В. Шашкевичъ.

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье.)

XII.

Мы сказали, що князѣ литовскіи и соединеный съ ними князь Юрій Белзкій намѣряли нападами на землю судомирскую и Пôдгôрье затревожити торговлю Польщи съ Торуньомъ и городами нѣмецкого ордина и поколибати вѣру и безпеченьство у численно поселившихъ ся на Пôдгôрю нѣмецкихъ колонистôвъ. Мы выразно читаемъ въ однымъ зъ давнѣйшихъ историкôвъ литовскихъ,*) который ползовавъ ся многими насъ недошедшими жерелами, що Литовцѣ подчасъ остатного нападу межи инными множество нѣмецкихъ колонистôвъ зъ Пôдгôря съ собою ôтводили.

Казимиръ уже року 1349 привилеемъ въ Брестѣ выготовленымъ отворивъ и убезпечивъ дороги зъ Торуня черезъ Брестъ, Ланчичъ и Опочну до Судомира,**) а черезъ Сечеховъ, Казимиръ и Люблинъ до Володимира, для всѣхъ купцѣвъ проѣжджаючихъ зъ того выжъ наведеного торговища надбалтицкого тамъ и назадъ. Черезъ судомирскую и люблиньскую область провадили отже два головнѣйшіи шляки, одинъ до головного волыньского города, а другій до одного зъ головнѣйшихъ мѣстъ торговельныхъ Малои Польщи.

Судомирови рôвнались що до торговельныхъ привилеѣвъ лише городы Краковъ и Воротиславъ въ Шлезіи. Въ Судомирѣ сосредоточались гостинцѣ провадящіи зъ Торуня и зъ сторонъ надбалтицкихъ вздовжъ и поперекъ доплывôвъ Вислы, а въ Воротиславѣ гостинцѣ провадящіи доплывами Варты.

Зъ Воротислава провадила торговельная дорога до Кракова.

Проѣжджаючіи тыми шляками нѣмецкіи купцѣ - гостѣ съ суконами и всякими инными товарами оплачали звычайное мыто торговельное, вплываючое въ княжую касу; а за тое свободніи були отъ всѣхъ оплатъ и дани, якую дѣдичѣ поединокихъ селъ и волостій по инныхъ дорогахъ ôтъ проѣжджаючихъ выбирати не залишали. Зъ Судомира провадивъ шлякъ дальше ôтъ временъ вôйнъ Казимира съ литовскими князями и по смерти того короля правдоподобно до Львова и въ Червоную Русь, — а другій вздовжъ Сана и Вислока до Кросна. Привилей Казимира зъ року 1365 купцямъ проѣжджаючимъ до Угорщины и на Русь, и вертаючимъ ôттамъ пôдъ загроженьемъ каръ, наказуе неоминати Кросно.*) Якъ Кросмо въ рускôй части Пôдгôря, такъ старый Сончъ въ польскôй части тои пôдкарпатскои краины були торговельными городами. Товары зъ Судомиря и Кракова надобно будо такожъ вздовжъ Вислы и Дунайця спроваджати и до Сонча, который то городъ подобными правами комунальными и свободами торговельными, величавъ ся **)

Зваживши тое все набираемъ пересвѣдченья, що гандель надбалтицкихъ мѣстъ имѣвши въ головныхъ городахъ Польщи свое середоточье, о Пôдгорье, яко край смежный Карпатамъ опиравъ ся; но не щобы ту загрязъ, но щобы ту побôльшивши силу черезъ Карпаты на Угорщину, або черезъ Русь и Волощу на Дунай и Чорное Море двигавъ ся.

Мы читаемъ, що року 1356 папа Инокентій VI. ганитъ рицарямъ нѣмецкого ордина за тое, що они посварившись съ Казимиромъ и соединившись съ ворогами его Литовцями и Русинами, торговельніи дороги городôвъ нѣмецкихъ сопроваджаючихъ купцѣвъ - гостій до Руси и сторонъ татарскихъ черезъ Польщу затамовали, а черезъ области невѣрныхъ Литовцѣвъ, яко тогдашныхъ союзникôвъ своихъ справили. Папа жалуе-сь що выгоды и користи, якіи до сихъ поръ торговельное посредничество католицкои Польщи приносило ей, попались въ руки невѣрнымъ Литовцямъ.***)

Чижъ не явно, що и теперъ Литовцѣ, и соедыненый съ ними Князь Юрій Безкій по смерти Казимира Великого теперъ безъ помочи зъ стороны рицарѣвъ нѣмецкихъ гостій-купцѣвъ перевѣжджаючихъ зъ нѣмецкихъ мѣстъ волостями польскими, черезъ которіи провадили шляки торговельніи, на дороги черезъ Литву справити, и всякую связь городôвъ надбалтицкихъ съ польскими перервати загадали?

(Дальше буде.)

*) Kojałowicz — historiae Lithuaniae pars prior.

**) Voigt Codex diplomaticus Prussiae T. III. p. 82.

*) Baliński et Lipiński starożytna Polska T. III. str. 683.

**) Voigt Codex diplomaticus Prussiae T. III. pag. 56 et 57.

***) Theineri documenta Poloniae et Lithuaniae T. I. ad annum 1356. —

У СТРАХА ВЕЛИКИ ОЧИ.

Повѣстка зъ правдивои пригоды.

Недавни еще тому часы, якъ по нашихъ горахъ скрôсь Бескидами ходили та жили опрышки. Не одному они богачеви, та не одному подорожному улегшили мошонку, и не въ одного и людій намучили ся та назбыткували, а все лише за грошемъ, за мамону. Длятого и приказують такъ часто еще стари люди, що бувало богачи закопують у землю та заверчують по стѣнахъ гроши, хотѣвши ухоронити ихъ ôдъ опрышкôвъ; а сами коли зачують про нихъ, утѣкають у безвѣсти, та лишають хаты й на кôлька недѣль — такъ полохались передъ тыми розбишаками, та й не пусто. —

Але нагодилось и неразъ, що опрышки хоть и напали та й заходились дуже сильно коло того, абы грошій де у кого знали, роздобути; однакожъ часто пустѣсенько ôдôйшли, перепудившись безъ причины, бо вже й жовнѣре и одважнѣйши люди за ними гонились, а де ѣмили, такôй такого

и заразъ безъ суда умертвили — а бачъ, якъ то кажуть, „У страха велики очи." —

Отже такъ само разъ пригодилось у мѣстечку Сколи. Живъ тамъ передъ шѣстьдесять лѣтами, богатый, вôльный газда, вôйтъ мѣстови Скольому, мôй прадѣдъ. Достатку було тамъ доволѣ, та всего що душа лише забажала, та бувъ тамъ и грôшъ, и сорокôвцѣ, и рублѣ и червенцѣвъ найшло ся такожъ не мало. А були у вôйта й дѣты, кôлькохъ сынôвъ, ходили у Львовѣ до школы, а доньки три були дома — тай кôлька служило все тамъ слугъ, и паробки и дѣвки — по межи которыми слугами найвѣрнѣйшій бувъ одинъ парôбокъ Василь. И найлѣпше го такой любивъ газда самъ, тай ось и газдиня, було, за него найбôльше и други слуги ускорбляе, якъ они говорили.

Якось уже на пятôмъ року служивъ Василь, не казавъ нѣколи, що гадае ôдойти, а що тамъ понюхавъ ся бувъ зъ служницевъ, хоть газдиня неразъ на тоти любощѣ ворогувала, то старый газда на те бувало нѣчо не мовить, але ще й мирить жѣнку, та каже „Отъ се ми не вадить, послужать ще и зъякій рôкъ, та ихъ поженю." То говорило ся межи газдами; а Василь свое зновъ думавъ, та Настя. Та й якось пôдъ осень, якъ приѣхали хлопцѣ зо шкôлъ, одного вечера Василь дякуе за службу, тай отъ придабашку собѣ находить, що женити ся гадае, що му годѣ цѣлый вѣкъ служити, а далѣ й Настя собѣжъ ôдходить до дому, бо онъ мама переказувала, що нездужѣе сама робити, а ѣй нѣбы й женихи зголошають ся.

Що газды обое й говорили и обѣтцяли, въ мясницѣ велики и весѣля имъ зробити, тай вѣно дати; де тамъ, анѣ суди Боже лишитися. Годѣ буложъ и присилувати, та забравши заслуженину пôйшли собѣ въ мирѣ. —

Газдѣ якось маркотно зробило ся, все було десь ще зо двѣ недѣлѣ марикуе то на жѣнку, то на другіи слуги, за Василемъ му такôй скучно було. —

Ажъ отъ и снить ся ему якось зъ недѣлѣ, що нѣбы Василь убравъ его сукмановый новый кожухъ, тай нѣбы десь гиби господарь перебендюе собѣ, тай коли ôнъ его питате про кожухъ, Василь десь нѣбы й каже: „Ой озьму я собѣ еще бôльше у тебе." Вставши рано газда розказуе жонѣ сонъ, а жона отъги жона, на щось лихого зъ Василя по снѣ ворожкуе. —

Минувъ ся и забувъ ся вже сонъ та Василь, а въ недѣлю другу були у газдôвъ гостѣ, та десь майже до нôвночи сидѣли; а коли вже розôйшлися, всѣ дома полягяли, и хропять давно, лише газда чогось неможе уснути, щось го якось нѣбы душить, а ôнъ уставъ, та такôй самъ на потемку люльку курить, ходить по свѣтлици и думае собѣ про свое.

Запѣяли куры, все спить якъ убите, а тутъ хтось пôдъ дверми чути говорить, тай злопотѣвъ: „Отвори кличе, бо сами отворимо." Пôйшовъ морозъ по тѣлѣ вôйтови, уже спôзнавъ, що найшли го опрышки. Отъ гадае, най дѣеся по Божôй воли, най си отворять, небудуся обзывати. Загримѣли зновъ двери, тай отъ чути цоркъ-цоркъ-скобы, хтось отвирае имъ зъ сѣнiй — тай знову чути служниця йойкнула: „ей упадоньку нещасливый — ей газды, вставайте, ей гвавту" — ого! вже й утихла, лишъ знову чути до хаты, якъ хтось нѣбы душить ся, бо хропливо трѣбуе кричати, тай отъ уже кинули невъ до току, ажъ застогнала. — Та вжежъ опрышки! що ту робити, сусѣды далеко, а пôзна нôчъ, а непустять розбôйники й живой душѣ ôдъ хаты. Вôйтъ ставувъ середъ хаты, и небоить ся такъ дуже, но нема якъ боронити ся.

Чути якъ мацае рука по дверяхъ, шукае скобы, найшла — та цоркъ знову отвирають ся двери тай чути входять люди — а видко черезъ темноту, якись таки велики. Отъ и одинъ закресавъ огня у кремѣнь. — „Ага! вартуешъ „старый, червôнцѣ — засвѣти но та й мы червôнцѣвъ у тебе прійшли зычити. Свѣти, кажу, бо нежитя твое!" Ще вôйтъ стоявъ нѣчого не обзываючи ся, такъ якось залякъ ся зразу; а тымчасомъ уже зъ курнои хаты, несе одинъ запалену скипу.

На той шелестъ та пиръ побудилися духомъ всѣ въ свѣтлици и въ дургôй хатѣ. Но що котре зойкне зо страху, уже го й вяжуть опрышки, и ротъ затыкають. За однымъ глипомъ ока повязали вже були у курнôй хатѣ слуги, а въ свѣтлици одни звязали газдиню, други дѣти спячи въ другôй комнатѣ, скриньками та де чимъ поприкладали, постелю позатыкали головы — а трети, межи котрыми бувъ и ватажко, розпытували вôйта за гроши, ба й грозили мучити го, сли не дасть по добрôй воли.

Якось спамятавъ ся господарь, та ôдважно до опрышкôвъ каже: „Знаете вы людоньки — я гроши маю, а хоть не многи — але и тіи не для опрышкôвъ. Минѣ Богъ давъ дѣти, гроши для нихъ; якъ бы я передъ Господомъ ôдповѣвъ за дѣти, якъ бы вамъ, розбôйникамъ давъ гроши. Мучте або й нѣ, якъ хочете—озьмете хиба якъ мя убьете та ихъ найдете — але де они я вамъ не скажу." —

На те розсердивъ ся ватажко мовлячи: „Старый не „гнѣви Бога, дашъ и намъ и тобѣ лишиться. Не хочешъ я „тобѣ ротъ ôтворю, небôй ся. Хлопцѣ озьмѣмъ го розпытувати."

Ледви повѣвъ такъ ватажко, а вжежъ хлопцѣ хопили вôйта по межъ себе, та яли го тягнути до сѣнiй, певно тамъ загадали мучити. Но хоть ихъ щось чотырехъ коло него було, не такъ легко було й вôйта взяти — бо якъ ся запре обома руками въ одверки ôдъ свѣтлицѣ, що тягнуть, бють по рукахъ, та у плечи, анѣ суди Боже рушити, ставъ якъ медвѣдь, не кинувъ ся якъ бы плыта. . . А черезъ тое, такъ улютивъ ся ватажко, що поскочивъ до вôйта, тай наставивши нôжъ до грудій: „або ходи, або тя старый псе розпорю". Зиркнувъ по нимъ газда, тай нѣбы му хто сказавъ: „То Василь вѣрный." Тай такôй пôзнавъ Василя и каже до него „Тай ты вороже, у мене выгодовавъ ся, гадюко, та „ты у мене за найлѣпшого слугу, нѣбы дитина бувъ есь — „а теперъ, вороже тяженькій, мене, загадавъ розбивати. „Такій ты Васильку?" Та й скричавъ зъ розпуки: „На вороже, „пробій мя — напій ся крови — тебе Господа рука ще „нынѣ досягне — кôньчи свое дѣло враже!"

Ставувъ опрышокъ якбы громомъ удареный — рука опустила нôжъ безсильно, а ôнъ самъ ôдвернувъ лице — видко отъ се такой Василь бувъ. — Товаришѣ дивячи на ватажку, такожъ, якъбы ихъ хто нечайно хопивъ за руки, зупинилися.

Ажъ тутъ напрасно, якбы перунъ трѣсъ, якъ згримотить хтось зо двору у ôконницѣ, ажъ хата задрожала, тай ажъ заричавъ голосъ гудючій:

„Го! опрышки, гайдамаки! Го лайдаки! Ага маю васъ! Шибеницѣ не втечете — А лови драбôвъ — го висѣти будете!“

Неначе якъ то, де коли придаритъ ся, що упаде вовкъ межи стадо овець, а они розпирхнуть ся, на всѣ боки, такъ доразу и опрышки ôдразъ забули головы, та кождый собѣ лишъ дивився куда утѣкати. Одинъ хапае крисаню, другій топорець, третый шукае въ страху де двери — и такъ отъ за маленькій дуже часокъ — бо голосъ на дворѣ кричавъ: „выломѣть двери! и одного ми не пустѣть!“ и то чимъ разъ дужше — нелишило ся и слѣду за опрышками — всѣ втекли черезъ задни двери. —

Нѣхто не знае що сталося, вôйтъ стоявъ еще такой въ перестрасѣ середъ хаты, скипы опрышками засвѣчени горять на пôдлозѣ, всѣ повязани неважать ся еще и ôддыхати — утихло — ажъ хтось бере за скобу, торносить и царкотить, не може двери ôтворити хоть отворени — и ось на послѣдъ влазить до хаты и знову кричить: „а де вы розбойники!“ а прозрѣвши: „ага втекли, ага!“

Вôйшовшій самъ одинъ, що тôлько крику наробивъ, дивный чоловѣкъ. Довга капота сива, що на нимъ висѣла, обдерта и подѣвравлена, якъ бы де бувъ по терню лазивъ, болота на нѣй, якъ бы налѣпивъ, чоботы выброджени, а шапка, лише троха видко, що колись була сива зъ барана. Въ руцѣ ломака якась зъ плота, а ôнъ гонить собою у всѣ боки, небыличить собѣ пôдъ носомъ, то знову гойкне, и очи вытрѣщивъ, якъ бы не мôгъ добре додивитись. Бувъ то найближшій сусѣдъ вôйта швець, чудный на цѣле Сколе пяниця. Очунявши пôзнавъ го и вôитъ. —

Загнавъ ся идъ вôйтови шевчище: „О!“ каже, „якъ бы „Войтко непивъ, якбы не Войтко! я Войтко, ой я — о роз„бôйники пріишли, а я дивився, ехъ! гадаю, я имъ ту бу„комъ — но не знаю куды до хаты — але Войтко не боитъ „ся и розбою — я букомъ по ôконницѣ — тай кричу — о „я знаю кричати — правда? Га! га! га! га! а оны дурнѣ „повтѣкали — о бувъ бымъ букомъ — але боялись — бо „Войтко бѣда! О страхъ, то великій, а велики очи у него! „Оу га! Бо то вы кажете непій Войтку — а я кажу, пій, пій Войтку!“ Плѣвъ ôнъ тамъ акбы го хто наймивъ, а все свое небыличивъ. —

Такъ швець упившися самъ одинъ, зъ голыми руками ôдогнавъ опрышкôвъ, а вôйтъ неразъ приказувавъ: „Отъ и пяниця здасть ся неразъ, наробивъ крику — а якъ то кажуть, у страха векики очи.“ —

Василеви по тôмъ розбои неможъ було по межъ люди показатись — знали о нимъ; а ôнъ уже лишивъ ся въ опрышкахъ. А десь у пôврôкъ ѣмили го зъ своими товаришами — и коли допытовали го въ судѣ, признавъ, що ôнъ зъ намовы Настѣ зôйшовъ перший разъ зъ опрышками на вôйта хотячи добути червенцѣвъ ѣй на вѣно. — Такъ згибъ потому про свôй дурный розумъ. —

Юрко Ворона.

Въ другôмъ чверторочю будемо печатати поема Евгенія Згарського: „Маруся Богуславка.“ Хтобы зъ п. п. передплатителѣвъ хотѣвъ пріити танше до сего поемату, той може передплатити на теежъ 30 кр. а. в. пересылаючи разомъ зъ передплатою на Вечерницѣ, и достане поематъ вразъ съ часописею — по выпечатаню буде поематъ сей яко книжочка осôбна дорожше продаваный. —

ОДЪ РЕДАКЦІИ.

Съ 13-ымъ Ч. кôнчиться перве, а съ 14-ымъ дня 3. Мая 1862 зачинае ся друге чверторочье нашои часописи.

Мы маемо при добрôй охотѣ до працѣ надѣю, що братя-родимцѣ одушевленй идеею народною, будуть попирати насъ всесторонно, и такъ кождый зъ насъ по силѣ своеѣ кине бодай зеренце пѣску, бодай камѣнець до великои будôвлѣ. Неможемо поминути, ба мусимо зъ радостію сказати, що декотрй зъ украинськихъ нашихъ поетôвъ и писателѣвъ обѣцали насъ своими дѣлами пôдкрѣпляти, тымъ самымъ узнаючи стерлѣня наше; котре хоть може не обявилося до нынѣ тою красою, яка у него найшлась бы — до будучности величнои и свѣтлои — бо лише въ рукахъ народу стоить сила двигнути здорову й цвитущу словеснôсть — або й стаеся, що словеснôсть никла и хоробна лише що животѣти буде. —

Понеже редакціа взяла дальше ряженье грôшми на себе, просимо длятого дальшй передплаты просто до редакціи Вечерниць пôдъ ч. 178 — мѣсто у Львовѣ пересылати.

Часопись Вечерницѣ выходитъ що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ.

Въ печатни Института Ставропигійського.